

საერთაშორისო ვაჭრობის გამონვევები გლობალური პანდემიის პირობებში

ქვისგინა ჯლანჯლავა

ბიზნესის ადმინისტრაციის დოქტორი, თსუ მოწვეული პოფესორი

თანამედროვე კოხონა ვიხუსის (კოვიდ-19) მსოფლიო პანდემიამ დააზაჩადა, ხოგოხც ეკონომიკური საქმიანობის სხვადასხვა სფეროები, ამავეხოუდად შეეხო და ვიხუსის მსხვეჰიპი გახდა საეხთაშოხისო ვაჭრობა ჯამხთელობის უპეეცედეტო მიმდინაეე გლობალეხ კიზისში, ვაჭრობა აუცილებელია ადამიანთა სიცოცხლის გადასაეჩენად და სააეხსებო წყაეოს მოსაპოვებდად. გლობალეხმა პანდემიამ, გამოიწვია მსოფლიო ვაჭრობის უპეეცედეტო ხღვევა და მთედ მსოფლიოში წაეომეებისა და მომსახუეების მასშტაბური შემციეება.

კოვიდ-19-ის გამოწვევის დასაძვევად, გადამწყვეტი ხოლი ეკისეება საეხთაშოხისო თანამშომდობის გაღემავებას, კოოეინაციასა და საეედმწიფოებს შოხის სოდიეაეობას. გეძვევადიანი ნეგატიური ზეგავდენის შესამსუბუეებდად საეეეოა მთავეობემა გააეეეეოთ მთელი ხიგი ღონისძიებები, ხომედა შოხის ეეე-ეეეი საეხთაშოხისო ვაჭრობის მხაედაეეეა.

აღნიშნული სეაეის მიზანია იმ ინდუსეიური მოეეეებებისა და საკითხების გაანადიზება და გამოყოფა, ხომელიც აუცილებელია საეხთაშოხისო ვაჭრობის მხაედასეეეეად, ამავე ეეოს, ნაშომის მიზანს წაეეოადეენს, გლობალეხი მასშტაბის ჰუმანიეაეური კიზისის პიეობებში, მიზანმიმაეეური სავაეეო პოდიეიკის განსაზღვეა და თანმიმდვეეური გამოყოფა
JEL კლასიფიკაცია: საეხთაშოხისო ვაჭრობა, სავაეეო პოდიეიკა, კოვიდ-19

შესავალი

ჯანდაცვის მსოფლიო ორგანიზაციის (WTO) მიერ კოვიდ-19 გამოცხადდა “საზოგადოებრივი ჯამრთელობის საგანგებო მდგომარეობად, რომელიც წარმოადგენს გლობალურ პრობლემას”.(1)

კორონავირუსის პანდემია ეპიკური მასშტაბის კრიზისია, როგორც ჯამრთელობის, ასევე ეკონომიკური თვალსაზრისით. აღნიშნული პანდემიის უარყოფითი გავლენა საერთაშორისო ვაჭრობაზე უფრო დამანგრეველი იქნება, ვიდრე 2008-2009 წლების გლობალური ფინანსური კრიზისი, რამდენადაც გავლენა მოახდინა როგორც მთლიან მოთხოვნაზე, ასევე მიწოდებაზე და გამოიწვია გლობალური მიწოდების ჯაჭვების მოშლა, განსაკუთრებით საქონლით ვაჭრობაში. შესაბამისად წარმოებითი საქმიანობის შემციერებამ და ლოჯისტიკური ქსელის მოშლამ მნიშვნელოვანი გავლენა იქონია სხვადასხვა ქვეყნის მწარმოებლებსა და მომხმარებლებზე. სოციალური დისტანციის პირობებში მოძრაობის შეზღუდვამ, კიდევ უფრო მეტად შეზღუდა სამუშაო ძალასა და ტრანსპორტზე ხელმისაწვდომობა, რასაც შედეგად მოჰყვა ეკონომიკის სხვადასხვა მნიშვნელოვანი სექტორის დახურვა (2). აქედან გამომდინარე, ყველაზე მეტად დაზარალდენ ნაკლებად განვითარებული ქვეყნები, რომლებიც მთლიანად არიან დამოკიდებულნი საქონლითა და მომსახურებით საერთაშორისო ვაჭრობაზე.(3)

თანამედროვე პერიოდში, ადგილი აქვს აშკარა გადასვლას “ჰიპერგლობალიზაციიდან” სახელმწიფოს მეტაურობით ერთა მშენებლობისკენ და თვითუზრუნველყოფისაკენ იმისათვის, რომ ამალდეს დაცულობა. თუმცა, აღნიშნული არის პრობლემის გადასაწყვეტის მოკლევადიანი გამოსავალი. გრძელვადიან პერიოდში აუცილებელია, მცირე ნაბიჯების გადადგმა - შეიქმნას მოეეეებების საერთაშორისო გეგმა, რათა მოლაპარაკებებისადმი, გადაუდებელი სიტუაციის დროს, ამალდეს ნდობა.(4)

საერთაშორისო ვაჭრობის განვითარების ტენდენცია

კოვიდ-19-ის სწრაფმა გავრცელებამ და სხვადასხვა სახელმწიფოების მხრიდან ვირუსის წინააღმდეგ მიღებულმა ზომებმა, სერიოზული ზიანი მიაყენა მსოფლიოს მსხვილ ეკონომიკებს. გაკოტრდა მრავალი პროდუქციული საქმიანობა. პირველ რიგში, ეს შეეხო აზიას, შემდეგ კი - ევროპას, ამერიკასა და დანარჩენ მსოფლიოს. ამის შედეგად, ჩაიკეტა საზღვრები, მკვეთრად გაიზარდა უმუშევრობა, განსაკუთრებით აშშ-ში, შესაბამისად საქონელსა და მომსახურებაზე შემცირდა მოთხოვნა.

2020 წელს გლობალური მშპ-ის, მეორე მსოფლიო ომის შემდეგ, ყველაზე მკვეთრი შემცირებაა დაფიქსირებული. საერთაშორისო ვაჭრობის მოცულობამ 17,7%-ით იკლო 2020 წლის მაისში, 2019 წლის ანალოგიურ თვესთან შედარებით. 2020 წლის პირველი ხუთი თვის განმავლობაში დაფიქსირდა ვაჭრობის მკვეთრი შემცირება, ეს განსაკუთრებით აისახა ექსპორტზე აშშ-დან, იაპონიიდან და ევროკავშირის ქვეყნებიდან. ეკონომიკური ზრდის შემცირება ჩინეთში საშუალოზე ნაკლები იყო, რადგან ამ ქვეყანამ შეძლო ეპიდემიის გაკონტროლება და შედარებით სწრაფ ტემპში მოახერხა ეკონომიკის განახლება.(5)

კორონა ვირუსის ეპიდემიამ საქართველოს ეკონომიკას სერიოზული დარტყმა მიაყენა. საგანგებო ვითარებამ და დაბლოკვის ზომებმა მნიშვნელოვნად შეამცირა ვაჭრობის მოცულობა. სტატისტიკის ეროვნული სამსახურის თანახმად, 2020 წლის იანვარ-სექტემბერში საქართველოს საგარეო სავაჭრო ბრუნვა წინა წლის შესაბამის პერიოდთან შედარებით, 14,9%-ით შემცირდა და 8,121 მლრდ აშშ დოლარი შეადგინა. ამავე პერიოდში ექსპორტის მოცულობა წინა წლის შესაბამის პერიოდთან შედარებით 12,1%-ით შემცირდა და 2,4 მილიარდი აშშ დოლარი გახდა. იმპორტის მოცულობა 15,9%-ით შემცირდა და 5,7 მილიარდი აშშ დოლარი შეადგინა, ხოლო უარყოფითი სავაჭრო ბალანსი კი - 3, 3 მილიარდი აშშ დოლარი იყო.(6)

ამგვარად განვითარებული მოვლენების შესაძლო შედეგების გასაგებად, პირველ რიგში აუცილებელია განვიხილოთ მიზეზები რის შედეგადაც შემცირდა ვაჭრობა. წარსულში ეკონომიკური შოკების უმეტესობა ძირითადად გამოწვეული იყო მოთხოვნის (მაგ., ბანკების დახურვით ან შემოსავლის დაკარგვით) ან მიწოდების (მაგ., ფასების უეცარი მატებით და წარმოების ხარჯების ზრდით) შემცირებით. კოვიდ-19-მა შექმნა ერთდროულად ორივე მდგომარეობა. 1. მაგალითად, 2020 წლის აპრილისთვის 80-ზე მეტმა ქვეყანამ შემოიღო ექსპორტის აკრძალვა ან დააწესა შეზღუდვები, როგორც პანდემიის მიმართ სწრაფი რეაგირება, 2.წარმოებული პროდუქციის მიწოდების შემცირება თავდაპირველად ჩინეთში, შემდეგ გავრცელდა დანარჩენ ქვეყნებში. პანდემიით გამოწვეულმა მუშახელის კლებამ, კიდევ უფრო შეანელა საქონლის მოძრაობა. ამავდროულად, ბევრ ქვეყანაში სამუშაო ადგილებისა და შემოსავლების კლებამ, შეამცირა მოთხოვნა საქონელსა და სავაჭრო მომსახურებაზე.

კითხვაზე თუ როგორ აისახება კორონავირუსის პანდემია მსოფლიო ვაჭრობაზე გამოყოფენ 2 მექანიზმს. პირველი განპირობებულია გასაყიდი საქონლის დეფიციტით. საუკუნეზე მეტია, წარმოება სულ უფრო გლობალური ხდება რთული მიწოდების ჯაჭვებით. სავაჭრო შეზღუდვები აზარალებს იმპორტზე დამოკიდებულ საქონლის წარმოებას (შუალედური წარმოება), ასევე მზა საქონლის ექსპორტს ან იმპორტს. მეორე მექანიზმი არის ეკონომიკური ეფექტი. მიუხედავად იმისა, რომ სავაჭრო ლიბერალიზაციის კრიტიკოსები ეჭვის თვლით უყურებენ და მიიჩნევენ რომ სავაჭრო ლიბერალიზაციით მიღებული სარგებელი ქვეყნებს შორის თანაბრად არ ნაწილდება. საყოველთაოდ აღიარებულია, რომ ბევრი ფირმა საქონლისა და მომსახურების წარმოების პროცესში დამოკიდებულია ვაჭრობაზე, რათა გაზარდონ გაყიდვების მოცულობა და მიიღონ მეტი მოგება.

სავაჭრო პოლიტიკის შემქმნელებმა ეფექტიანი რეაგირების მიზნით მხარი უნდა დაუჭირონ ეკონომიკის გახსნილობას. აღნიშნულს ამართლებს მაგალითები წარსულიდან. ეკონომიკურ და სავაჭრო კრიზისებს სწრაფად მოჰყვა ეკონომიკის ლიბერალიზაცია. მა-

გალითად, 1970 წლიდან 2006 წლამდე განვითარებადი ქვეყნების 40%-ზე მეტს ჰქონდა მთლიანი საგადასახადო შემოსავლების ვარდნა, რომელიც გაგრძელდა ვაჭრობის ლიბერალიზაციიდან 10 წელზე მეტი ხნის განმავლობაში. საბოლოოდ კი ქვეყნებმა მიიღეს მეტი სარგებელი.(7)

სავაჭრო პოლიტიკის მხარდაჭერა პანდემიის პირობებში

კორონა ვირუსის კრიზისმა განაპირობა სავაჭრო ნაკადების კოლაფსი, დაწესდა ეროვნული საარსებო შეზღუდვები. ამ პირობებში განსაკუთრებით ზარალდებიან განვითარებადი ქვეყნები, რამდენადაც მთლიანად დამოკიდებულნი არიან მედიკამენტებისა და საკვები პროდუქტების იმპორტზე. ამ თვალსაზრისით, დაზარალებული ეკონომიკების დასახმარებლად მთავარი პრიორიტეტი სავაჭრო ნაკადების აღდგენაა. ვაჭრობა უნდა გამარტივდეს ქვეყნებს შორის და ორგანიზებული იყოს ისე, რომ უზრუნველყოს ჰიგიენის სტანდარტების დაცვა. თანამედროვე ინფორმაციული ტექნოლოგიები საშუალებას იძლევა განხორციელდეს მარტივად ელექტრონული გადახდები, ამავდროულად აუცილებელია ვაჭრობის დაფინანსება, ამ მხრივ კი, პრობლემას წარმოადგენს ბანკები, რომლებიც მაღალი რისკის პირობებში ზღუდავენ კრედიტის გაცემას, შესაბამისად, კრედიტზე შეზღუდული წვდომა სერიოზული გამოწვევაა განსაკუთრებით მცირე და საშუალო ზომის საწარმოებისთვის.(8)

თანამედროვე პერიოდში ეკონომიკის განვითარების მიზნით, ვაჭრობის როლის გადახედვა პოლიტიკოსების დღის წესრიგის მთავარი საკითხია. ორმაგი კრიზისი, რომელიც გავლენას ახდენს, როგორც საზოგადოებრივ ჯამრთელობაზე, ასევე ეკონომიკურ ზრდაზე, თითოეული ქვეყნისგან მოითხოვს გახსნილობასა და დაცვის ახლებურ დაბალანსებას. “ინდუსტრიული პოლიტიკა “ ათწლეულების განმავლობაში ტაბუდადებული ფრაზა იყო, მაგრამ ახლა წარმოადგენს შესაბამის, ზუსტ მიდგომას რათა თავიდან იქნას აცილებული უცხოელი მომწოდებლებისადმი ზედმეტი დამოკიდებულება, განსაკუთრებით კი, როცა ყველა მიმწოდებელი არის ჩინელი. (9)

გარდა ამისა, სავაჭრო პოლიტიკამ აუცილებელია გაითვალისწინოს კლიმატის კრიზისი. ეს გააძლიერებს ადგილობრივ და რეგიონულ წარმოებას. საქონლის წარმოების პროცესში, პროდუქცია კვეთს მრავალი ქვეყნის საზღვარს, ამგვარი ტრანსპორტირების შედეგია - სოციალური ხარჯები, მათ შორის გარემოსა და ჯამრთელობაზე ზიანის მიყენება. მომავალში კი აუცილებელია საბაზრო ფასებში აისახოს მოცემული გარე ხარჯები. აღნიშნულს ემსახურება საბაჟო გადასახადი იმპორტირებულ პროდუქტზე, რომელიც ასახავს ნახშირბადის გადაყრას წარმოების პროცესში, რომელსაც წარმოადგენს გადასახადი “ჭუჭყიან საქონელზე”.

გლობალური შეთანხმება, რომელიც მოიცავს საერთაშორისო სავაჭრო რეჟიმში სოციალურ და ეკონომიკურ სტანდარტებს, იდეალური გრძელვადიანი გადაწყვეტილებაა, თუმცა ევროკავშირმა უნდა გააუქმოს საბაჟო გადასახადი ყველა იმ საქონელზე, რომელსაც განვითარებადი ქვეყნები აწარმოებენ. აღნიშნული წარმოადგენს ევროკავშირის გონივრულ ღონისძიებას პრეფერენციების გაგრძელების ფარგლებში.(10)

პანდემიის შერბილებისა და აღდგენის პროცესში სავაჭრო პოლიტიკის მხარდასაჭერად

აუცილებელია:

- სამედიცინო საქონლისა და მასალების ხელმისაწვდომობა,
- პირველადი მოხმარების საგნების ექსპორტიორების მხარდაჭერა,
- სავალუტო შემოსავლებისა და სამუშაო ადგილების შენარჩუნება
- ეკონომიკის დაცვა კორონავირუსის კრიზისით გამოწვეული ვარდნისაგან
- სასაზღვრო პროცედურების გამარტივება, რათა ხელი შეეწყოს სამედიცინო და საკვებ პროდუქტებზე წვდომას.(11)

დასკვნა

კორონა ვირუსის (კოვიდ -19)-ის პანდემია წარმოადგენს უპრეცედენტო გამოწვევას გლობალური ეკონომიკისა და მსოფლიო ვაჭრობისათვის, რადგანაც წარმოება და მოხმარება მკვეთრად შემცირდა მთელს მსოფლიოში. სავაჭრო ინფრასტრუქტურის გარდა, არსებული კოვიდ 19 აფეთქება მნიშვნელოვანწილად საფრთხეს უქმნის უცხოურ პირდაპირ ინვესტიციებს და წარმოებას განვითარებულ და განვითარებად ქვეყნებში. ამ მხრივ ქვეყნებმა აუცილებელია გააძლიერონ და გაამტკიცონ რეგიონული სავაჭრო შეთანხმებები, რომელიც წარმოადგენს საერთაშორისო ვაჭრობის ზრდის ყველაზე ეფექტურ ინსტრუმენტს.

ლიტერატურა:

1. World Health Organization, “Rolling updates on Coronavirus diseases”, updated June,2020;
2. Covid-19:Panic buying and its impact on global health supply chains”, Emilie Besson, World Bank Blogs,2020
3. “Trade set to plunge as Covid-19 pandemic upends global economy”, WTO press Release, April,2020;
4. Foreign Policy “How the world will look after the Coronavirus Pandemic”,June,2020
5. The effects of the Coronavirus diseases (covid-19) logistics,August 2020,p.22
6. Geostat.ge (saqartvelos statistikis erovnuli saagento)
7. P Barlow, Does trade liberalization reduce child mortality in low- and middle-income countries? A synthetic control analysis of 36 policy experiments, 1963–2005
8. E. Schmiegel, may, 2020; “Embedding social standards”,
9. Trade policy responses to covid-19 World Trade Organisation, 2020.
10. R Labonté, T Schrecker Globalization and social determinants of health: introduction and methodological background (part 1 of 3) Global Health, 200711. R Nelson, COVID-19 disrupts vaccine delivery Lancet Infect Dis, 20 (2020), p. 546 ArticleDownload PDFView Record in ScopusGoogle Scholar

Challenges of International Trade in a Global Pandemic

Kristina Jganjgava

TSU PhD Student

SUMMARY

The modern pandemic of the Corona virus (Covid-19) has affected both areas of economic activity, while at the same time affecting and victimizing the international trade in an unprecedented global health crisis, trade essential to save human lives and livelihoods. The global pandemic has led to an unprecedented disruption of world trade and a massive decline in production and services worldwide.

To overcome the challenge of Covid-19, a crucial role is played by deepening international cooperation, coordination and solidarity between states. To mitigate the long-term negative impact, governments need to take a number of measures, including support for international trade.

The purpose of this article is to analyze and highlight the industrial activities and issues that are necessary to support international trade.

JEL Classification: International Trade, Trade Policy, covid-19